

Reflektioner och kommentarer under den verksamhetsförlagda utbildningen

En studie av sjuksköterskestuderandes loggböcker

Berit Bergström

Lärarhögskolan i Stockholm
Institutionen för samhälle, kultur och lärande

Examensarbete 10 p
Vårdpedagogik
Magisterexamen med ämnesbredd. Pedagogik med inriktning mot folkhälsa, vård och omsorg
Vårterminen 2007
Examinator: Eva Eliasson
English title: Reflection and commentaries under the practice education

Reflektioner och kommentarer under den verksamhetsförlagda utbildningen

En studie av sjuksköterskestuderandes loggböcker

Berit Bergström

Sammanfattning

Syftet med studien var att undersöka vad sjuksköterskestudenter reflekterar över samt vilka kommentarer de fick under den verksamhetsförlagda utbildningen. För att kunna besvara frågeställningarna valde jag en kvalitativ innehållsanalys. Min metod för datainsamling var att jag analyserade sjuksköterskestudenternas loggböcker, som använts under den verksamhetsförlagda utbildningen. I resultatet framkom det att studenterna reflekterade mycket kring planering. Studenterna ville också vara självständiga men de kände sig ibland osäkra. Vad gäller dokumentationen framkom det att de tyckte att det var svårt att dokumentera. Det fanns en del reflektioner om medicinsk teknik och det var ett stort moment för studenterna. På det flesta områdena tyckte studenterna att de behövde mera träning men ofta kommenterade handledaren att det ändå fungerat bra. Det var viktigt att studenterna fick feedback och då både beröm samt konstruktiv kritik. Handledarna tyckte att studenten kontrollerade situationen och att de fick ihop dagarna trots att det ibland varit lite rörigt.

Nyckelord

Reflektion, sjuksköterskestudent, handledning, pedagogik

Reflection and commentaries under the practice education

Study of nurse students books

Berit Bergström

Abstract

The purpose of this study was to examine what nurse students reflected about and what notes they got during their practice. A qualitative content analysis was used in this paper in order to answer the questions. The method used for collecting data was to analyse nurse students' books, which were used during their practice. The results show that the students reflected quite a lot about planning and that they also wanted to be independent but that they sometimes felt unsafe. Concerning the documentation they found it to be difficult. There were some reflections about medical techniques and it appeared to be a vast task for the students. The students felt that they needed more training in several areas but the tutors often pointed out that this was not quite the case. It was important that the students got feedback, approval as well as constructive criticism. The tutors considered the students to be in control over the situation and that they managed the workdays despite the fact that they sometimes were quite confused.

Keywords

Reflection, nurse student, supervision, pedagogic

Inledning	1
Bakgrund	2
Lärande	2
Undervisning	3
Handledning	4
Reflektion	6
Syfte	8
Frågeställning.....	8
Metod	8
Urval	9
Genomförandet	9
Datainsamlingsmetod.....	9
Dataanalys	10
Validitet och reliabilitet	11
Etiska aspekter.....	11
Resultat	11
Vilka reflektioner skriver sjuksköterskestudenter ned i sina loggböcker?	12
Vilka kommentarer har handledare skrivit ner i studenternas loggböcker?	14
Diskussion	17
Metoddiskussion	17
Resultatdiskussion	18
Fortsatt forskning	21
Referenser	22
Bilaga 1	25

Inledning

Det är nu en snabbare genomströmning av patienter på våra sjukhus och det uppstår ibland svårigheter för sjuksköterskor att hinna handleda/informera sjuksköterskestudenter under den verksamhetsförlagda utbildningen. Detta påverkar sjuksköterskans arbete och resulterar bland annat i att hon kan känna sig stressad och har svårt att hinna med sitt ordinarie arbete. I förlängningen innebär detta att studenten inte får en bra verksamhetsförlagd utbildning som kan leda till brister i hennes kompetens som nyutexaminerad sjuksköterska. Med de ökande studentgrupperna har också kravet kommit på sjukhusen att de måste ta flera studenter vilket innebär att studenten inte alltid får en bra studiemiljö och det finns en brist på pedagogisk kompetens eller ingen kunskap för att handleda studenter under den verksamhetsförlagda utbildningen. Teori och praktik får inte alltid en koppling till varandra. En utvärdering av den verksamhetsförlagda utbildningen vid Uppsala universitet visar att studenterna önskar mera tid för reflektion och de vill vara mer aktiva i sitt lärande. Vidare önskas motiverade handledare och handledaren ska finnas i bakgrunden och stötta studenten. Studenten önskar också få en ökad kontakt med huvudhandledaren. Utbildningen ska ha mer fokus på patienten och med en patientfokuserad modell kan detta uppfyllas (Hede 2006).

Det pågår just nu ett projekt som heter studentsal/patientfokuserad handledningsmodell på Akademiska sjukhuset. Detta projekt innebär att studenterna ska "ansvara" för patienterna med stöd av en sjuksköterska. Det som studenterna ska fokusera sig på är patienten och inte på vem som handleder. Studenten blir förhoppningsvis mer aktiv i sitt sätt att lära, mer självständig och lär sig mer under sin verksamhetsförlagda utbildning. Studenten får en bra studentaktiverande pedagogisk miljö under den verksamhetsförlagda utbildningen och får flera inläringstillfällen samt kommer snabbare in i sjuksköterskerollen. Det blir lättare för sjuksköterskor att handleda studenter eftersom sjuksköterskorna kommer att vara mer som en resurs och deras roll blir tydligare. Studenter får mer tid för reflektioner och det leder till en fördjupning i lärandet och mer självständighet, vilket är till godo då studenterna blir legitimerade sjuksköterskor. Alla studenter har en loggbok med i själva lärandeprocessen och den ska användas av studenterna för att de ska lära sig att reflektera bättre över sina erfarenheter. Eftersom detta med loggbok är ett nytt moment i studenternas inläring skulle det vara av intresse att få veta vad studenterna har reflekterat över och vilka kommentarer som de har fått av sina handledare.

Bakgrund

Lärande

Synen på kunskap, lärande och utbildning har tolkats olika beroende på vilken tidsperiod vi befinner oss i. Samhälle och värderingar förändras över tid. Människans grundinställning till lärande kan vara högst olika eftersom vi styrs av olika intressen, behov och varierande förkunskaper samt erfarenheter. Vi nås ständigt av nya intryck och impulser som vi är förhandsinställda på att ta emot. Att bearbeta dessa impulser kan resultera i ett livslångt lärande, om individen är inställd på lärande och medveten om lärandeprocessen (Andersson 2000). Kunskap är inte bara mottagen information utan framför allt något som människan tillägnat, införlivat och förädlat - en bearbetad information. Kunskap har också sin plats i olika nätverk som utgörs av sociala och kulturella förhållningssätt. En definition på kunskap är allt som ger oss beredskap för framtiden (Maltén 1997). Enligt Hård af Segerstad, Klasson och Tebelius (1996) kan kunskap vara två olika ytterligheter, den beständiga som finns med en viss logik, oberoende av oss. Sen finns det en kunskap som är relativ och helt utan struktur samt som är ensidig. Kunskap är mer en produkt av en inläring dvs. att inläring är en process av en information.

Några sätt på hur man kan se på hur vi lär är till exempel ytinläring och djupinläring. Ytinläring innebär att se lärande som att utöka kunskap och det blir då mer en kvantitativ inläring. I ett ytinriktat förhållningssätt till lärande är studenten uppgiftorienterad ”gör för att man måste”. Fakta och detaljer är viktiga, och studenten hänger inte upp sina kunskaper på någon tidigare erfarenhet. Djupinriktat lärande innebär att hitta många olika sätt att tänka, vidga sina perspektiv och se på ett annat sätt. I första hand ses lärande som att söka mening och förstå. Man äger inte kunskapen förrän man kan använda den (Marton och Booth, 2000). Enligt Tedenljung (2001) kan kunskap ses som en produkt eller process. Kunskap som produkt hänger samman med att se den på ett kvantitativt sätt, att samla kunskap på kunskap. Kunskap som process hänger ihop med att ny kunskap integreras med de erfarenheter en person redan har. Att skapa en trygghet i lärandet och att studenterna blir bekräftade är mycket viktigt för deras självkänsla. Om studenterna upplever sig osäkra har de svårigheter att förstå ny kunskap (Ekenbergh 2001).

Lärandet kan vara *formellt* eller *informellt*. Det formella är planerat inom skolor och universitet, det informella är lärandet som sker i arbetslivet och i vardagen. Människan utgår alltid från sig själv när hon ska lära sig något nytt, vara sig det är praktisk eller teoretisk kunskap. Lärande handlar om relationer mellan det bekanta och det obekanta. Det som är bekant är aldrig helt igenom känt, och det som är obekant är aldrig helt okänt (Ellström 2000). Piaget tar upp att den konstruktivistiska uppfattningen innebär att människan genom lärande och kunskap själv konstruerar sin förståelse av

omvärlden. Detta synsätt utesluter varje teori om att lärande skulle vara en påfyllningsprocess, där en viss person (läraren) överför insikter, färdigheter och kunskap till andra personer (eleven). Piagets teori är i grunden en processförståelse där de rådande strukturerna hela tiden vidareutvecklas och omformas i samspel med omgivningens påverkan (Illeris 2001). Med ett kognitivistiskt perspektiv anses yttre motivation onödig, det är nyfikenheten som ger motivationen. Människans behov ska styra lärandet (Marton och Booth 2000). Det är viktigt i undervisningen att läraren tar hänsyn till vad studenterna redan vet och vad som de bör lära sig (Illeris 2001). Undervisningen ska utgå från studentens mål och vilket upplägg av undervisningen som han/hon önskar sig (Hård af Segerstad, Klasson och Tebelius, 1996). Studenterna beskriver att underlättande faktorer för lärande är att få ansvar, känna självständighet, få övningstillfällen och att få feedback från handledarna. Vad som förhindrar lärande beskrivs som bristande tillit från handledare och sjuksköterskor, bristande kontinuitet och brist på praktiska övningstillfällen. Studenternas egna svagheter beskrivs som känsla av otillräcklighet, praktiska misslyckanden, svårt att ta initiativ, brist på självförtroende samt otillräckliga teoriska kunskaper (Löfmark och Wikblad 2001).

Undervisning

Det är viktigt att sjuksköterskor kan ge studenter en optimal utvecklingsmöjlighet. Undervisningen ska utformas så att kunskapsinhämtning blir genomförbar och överkomligt för studenten. En strävan bör vara att ge en studentaktiverande undervisning under den verksamhetsförlagda utbildningen. I den verksamhetsförlagda utbildningen bör studenterna ha en baskunskap som skall finnas som grund och därefter kan de bygga på med fördjupningskunskap. Här är det viktigt att undervisningen bedrivs på rätt sätt och anknyter till studentens erfarenheter (Maltén, 1997). I utbildningen lär sig studenter att de måste ta ansvar för sitt eget lärande men de måste sedan fortsätta att lära sig olika saker resten av livet (Lejsgaard 2004). Undervisning med "friare" syn är tänkt att kunna hjälpa människor att finna möjligheter till att utveckla sig själva i sin egen takt (Glinsvard 1996). Det har beskrivits olikheter mellan den praktiska och den teoretiska kunskapen. Mogensen (1994) lyfter fram lärandet som då kännetecknar lärandet i skolan och lärande som är utmärkande för praktiken. Studenterna efterlyste möjligheten till att få föra ett samtal med sin sjuksköterska och lärare på praktikplatsen för att kunna öka den praktiska kunskapen.

Jorfeldt (2004) beskriver i sin studie att det är viktigt att vi lärare kan ge studenten en optimal utvecklingsmöjlighet så att kunskap blir meningsfull när studenterna använder och arbetar med den och i studien var det bara några enstaka studenter som ansåg sig haft möjlighet till att kunna utveckla sitt karaktärsämne. I studien framkom att många fortfarande ser omvårdnad som underordnad den medicinska och tekniska kunskap som finns. Men det framkom bland annat att omvårdnadsvetenskap kan vara en bidragande orsak till att den medicinska behandlingen blir bättre och denna inställning kan vara en av faktorerna till att omvårdnadsvetenskapens utveckling går långsamt framåt inom den verksamhetsförlagda utbildningen.

Vid PBL undervisning läggs tonvikten på att studenten ska ta en aktiv roll för att kunna förvärva sin kunskap. Studenten styr och det är handledaren som hjälper och ger stöd. Undervisningen ska utgå från studentens struktur och vilken uppläggning av undervisningen som de önskar sig. Det är viktigt att varje student utvecklar sin lärstil och att undervisningen individanpassas. Det är nödvändigt att undervisningen planeras ur den lärandes perspektiv (Hård af Segerstad, Klasson och Tebelius, 1996).

Problem baserat lärande (PBL) finns nu mer och mer på olika sjuksköterskeprogram och inlärningspsykologin bakom PBL är att om studenterna inriktar sig på att lära sådant som har betydelse för kommande yrkesutövning, lär de sig sådan teori bättre som de upplever vara av betydelse för det praktiska livet. Intryck, tankar och erfarenheter lagras olika beroende på det sammanhang där lärandet äger rum (Egidius, 2000). Vid PBL undervisning läggs tonvikten på att studenten ska ta en aktiv roll för att kunna förvärva sin kunskap. Studenten styr och det är läraren som hjälper och ger stöd. Undervisningen ska utgå från studentens struktur och vilken uppläggning av undervisningen som de önskar sig. Undervisningen kan innehålla lagom svåra utmaningar och växla mellan delvis kända och okända områden men det är också viktigt att vi som lärare återkommer till en tidigare nivå men med en utökad komplexitet. Det är viktigt att varje student utvecklar sin lärstil och att undervisningen individanpassas. I stora grupper blir det ofta organisatoriska problem och aktiviteten minskar betydligt hos studenten. Det blir svårare för läraren att svara på individuella frågeställningar och många studenter vågar inte ens fråga om det är många i grupperna (Maltén, 1997). Undervisningstillfällen på avdelningen är viktigt för studenterna men det måste diskuteras om hur handledningen ska se ut runt detta (Granum 1993).

Handledning

Handledning av sjuksköterskestudenter i den verksamhetsförlagda utbildningen uppvisar ofta till sin struktur och organisation mer en lärlingsutbildning än en akademisk utbildning. Det har visat sig att handledningen ofta är till en del oplanerad och i vissa fall en omedveten handling utan klart uttryckta mål och former för utvärdering. Dessa mål utgår sällan från pedagogiska överväganden utan efter den rådande situationen. Handledningen är ofta en del av omvårdnadsarbetet och är därför svår att urskilja (Pilhammar-Andersson 1997). Mogensen, Thorell Ekstrand och Löfmark (2006) beskriver också att handledare ofta undervisar och studenten ser på och nästa gång försöker studenten att utföra momentet men det är på gång en förändring och det kommer att ställas högre krav på handledning. Det finns värdefull kunskap nedlagd i olika handledningsmodeller men trots det är inte alla modeller lika aktuella eller relevanta när det gäller de uppgifter som handledningen ska uppfylla. Det är viktigt att se över vad som är viktigt och vad som måste utvecklas vidare för att kunna tillgodose morgondagens krav på handledning. Ekenbergh (2001) belyser att det som är viktigt och förutsättningen för att studenten ska vara delaktig i lärprocessen är att studenten och handledare delar en kunskap samt att studenten känner sig hemma i miljön. De måste också ha en sorts förtroende och samhörighet med handledaren. Det är viktigt att handledare inte bara lyfter frågor som ”hur” utan också kan ställa frågorna ”vad” och ”varför”. Om handledare ställer dessa frågor så måste studenten reflektera. Det är inte tillräckligt att vi har en handledare som agerar som en arbetande praktiker utan handledaren måste också ha en förmåga till att vara en reflekterande handledare.

Studenterna måste ha en plattform att stå på där de kan känna sig trygga innan de ska ut och arbeta i verkligheten (Maltén 1997). Ett problem som många sjuksköterskor har är att kunna utforma sina tankar och avsikter så att studenten förstår vad de menar. Sjuksköterskorna har också en tradition att visa sin kunskap främst i handling. Om vi nu har svårt att beskriva vad vi gör, kan det tyda på att vi har brist på kunskap. Författaren lyfter fram att modellinläring kan vara hämmande och hindra kreativiteten hos studenterna om man inte i samband med handledningen stimulerar till reflektion och ifrågasättande (Kennedy-Olsson 1995).

Lauvås och Handal (2001) beskriver att det finns två olika traditioner att handleda på och det är då den så kallade lärlingsmodellen och handledningsmodellen med reflektion. Lärlingsmodellen har funnit i yrkesutbildningar och har där haft en lång tradition.Handledning med reflektion har inte haft någon längre tradition men det är den som mer och mer utvecklas. Den modellen avser att förbättra den kunskapsmässiga basen för en professionell yrkesverksamhet genom att växla mellan handling och reflektion.Handledarrollen är komplex och kräver stor uppfattningsförmåga och emotionell kompetens. Det sätt på vilket en handledare fungerar, beror mycket på personliga egenskaper och på deras ledarroll på avdelningen (Severinsson och Rahm Hallberg 1996). Enligt en studie som Öhman har gjort så uppfattar studenterna inte sina handledande sjuksköterskor som pedagogiska förebilder. Samtal med handledaren om undervisning och hälso- rådgivning förekom sällan. Studenterna ansåg att en möjlig väg för att utveckla lärandet i klinisk utbildning skulle vara att läraren från högskolan mer påverkar den kliniska undervisningen. Det kräver både intresse, engagemang, samordning, attityd och rutinförändringar, tid samt många insatser både från högskolan och klinikens sida (Öhman 2003).

Cope, Cuthbertson och Stoddart (2000) fann att handledaren är en betydelsefull och viktig person som delar med sig av stöd, utmaning och rådgivning. För att lärandet ska ske i den naturliga miljön för studenten är det mycket viktigt att handledaren efterhand tonar ner sin roll, drar sig tillbaka och låter studenten förstå sin egen kompetens. Handledaren ser också en risk med en för kort klinisk praktiktid som inte ger utrymme för detta, studenten hinner då endast vara observatör, vilket de inte menar räcker för att studenten ska få kunskap om momenten eller situationen. Studenterna uppfattade det hämmande att inte handledarna vågade släppa fram studenten på egen hand. De kände sig mycket övervakade och hade också svårt att ta egna initiativ. Det blev ofta en modellinläring samtidigt hade studenterna förståelse för sin handledare som inte vågade släppa eftersom handledaren var ansvarig för studenternas handlande.

Studenterna fick också ofta byta handledare något som i sin tur orsakade en viss osäkerhet hos studenten (Linder 1999). Studenten måste få hjälp av handledaren för att foga samman lösryckta komponenter som rapport, daganteckningar och patientfysiska symtom till en meningsfull helhetsbild. Genom att handledare ger dem möjlighet att kunna gå tillbaka och reflektera över situationer som fallit mindre väl ut kan handledaren hjälpa studenten att förbättra den kliniska förståelsen. En av de viktigaste pedagogiska uppgifter som en handledare har, är att lära studenten att hantera sådana aspekter av omvårdnad som ligger utanför den direkta patientvården (Benner, Tanner

och Chelsa 1999). Enligt Halvorsson (2000) är det viktigt att studenterna ha möjligheter till en processororienterad handledning, där de kan utveckla gemenskap, bli bekräftade och få ett växande kollegialt stöd, detta kan leda till att den framtida sjuksköterskeprofessionen blir synlig och yrkesidentiteten ges ökad möjlighet till utveckling. Handledning i samband med detta omfattar reflektioner om patientens upplevelser och här är det viktigt att fråga *Vad hände? Vad gjorde patienten? Hur påverkades patienten? etc.* (Pettersson och Vahlne 1997).

Reflektion

Utvecklingen sker genom självreflektion och en reflektion är en spegling som omfattar individens förhållande till sig själv. Reflektioner handlar inte bara om ett primärt lärande och tänkande utan har också betydelsefulla konsekvenser för lärandets karaktär. Det ger en bredare referens till utveckling av personligheten och till olika specifika personliga egenskaper. I förhållande till lärandet kretsar reflektionen främst kring utveckling av självet och dess funktioner. Detta blir ett lärande i samband med en personlighetsutveckling. Idag ingår en rad personliga egenskaper som är viktiga samhällseliga kvalifikationer och att utvecklandet av självet har fått en större betydelse i det moderna samhället (Illeris 2001). Att lära genom att reflektera i praktiken har utvärderats av Platzer, Blake och Ashford (2000) som fann att studenterna utvecklades i sin förmåga att tänka kritiskt genom reflektion. Vid undervisningstillfällen är det viktigt att studenten är aktiv och att sjuksköterskan mer är en handledare som stödjer. Därför är det viktigt att den handledande sjuksköterskan ger studenten fritt spelrum till upptäckarglädje och att det finns möjligheter till att kunna reflektera/diskutera.

En studie från Finland beskriver att utvecklandet av kritisk reflektion ökar möjligheter till lärande under praktiken. Studien påvisade att hälften av studenterna uppnådde nivå kritisk reflektion, övriga stannade på nivå medvetenhet. Denna nivå innebar att de reflekterade över sin undervisning till patienterna men de ifrågasatte inte sig själva eller de rutiner som fanns på praktiken. För att kunna reflektera kritiskt, att fråga sig ”varför”, behöver studenterna stöd och övningar. På praktikplatserna finns idag inte det stödet, handledarna reflekterar inte själva i särskilt stor utsträckning, därför måste effektiva metoder utvecklas vidare (Liimatainen, Poskiparta, Karhila och Sjögren 2001). Det finns en koppling till ett vetenskapligt tänkande och att studenten får reflektera. Vad sen studenterna tar in beror mycket på hur studenterna upplever situationen, vilka känslor de har och vilken motivation som finns (Maltén, 1997, Marton och Booth, 2000). Lautis Fuglestad (1999) beskriver att det inte finns något samband mellan erfarenhet och lärande. Tjugo års yrkeserfarenhet kan betyda att du tjugo gånger har haft samma erfarenhet under första året men det kan också betyda att du ständigt har utvecklats och lärt dig nya saker. Skillnaden här ligger i som han beskriver att du har reflekterat över dina erfarenheter. Det är när man analyserar och reflekterar över olika händelser som gör att man kan utvecklas. Antonsson och Sandström (2000) lyfter fram i sin studie att om det inte finns omvårdnadshandledning på avdelningen är det viktigt att det ges utrymme och möjligheter till reflektioner. Det har visat sig att regelbundenhet till att kunna samtala och reflektera utvecklar kunskap och yrkesskicklighet.

Ekenbergh (2001) lyfter fram att det är reflektionen som sätter igång den inre aktiviteten hos studenten, mot en djupare förståelse för vårdandet. Reflektion anses vara viktigt för att vinna kunskaper som kan förbättra det kommande yrkesutövandet. Det är viktigt att studenten får en chans till att medvetet göra aktiva självreflektioner för att göra vårdvetenskapliga kunskapen mera lättillgänglig på ett skapande sätt. Det är också genom att få reflektera som studenten kan få en djupare insikt och kunskap. Reflektioner sätter igång en inre process som ständigt pågår hos studenten. Enligt Lauvås och Handal (2001) är syftet med att kunna reflektera också att stärka den personliga kunskapen och handlingar i själva yrkessituationen. Mogensen (1994) belyser att en alltför tidig betoning på praktiskt vårdarbete kunde försvåra utvecklingen av den nödvändiga reflektionen som studenterna så väl behöver. Det är viktigt att det finns tid för reflektion i arbetet och det kan göra att den studerande kan formulera sina erfarenheter på ett klokt och öppet sätt. Lejsgaard (2004) beskriver också att reflektion är en nödvändighet när vi kräver bra motiveringar för våra handlingar och den ska hjälpa oss komma fram till en uppfattning. Reflektioner kan göra människan kapabel att tänka över sina tankar och handlingar. I en studie av Shilds (1994) framkom det att studenterna tyckte att reflektera var en del av inläringen och de kände en skillnad vad gäller ett ökat medvetande när de skulle lösa problem i patientvården. De förstod att reflektionen var en del av en aktiv process. Några tyckte också att det hade varit bra om man hade reflekterat innan man hade utfört de olika momenten. Daly (2001) menar att studenterna måste ges tillräckligt med tid i samband med praktiska arbetsuppgifter och få kritiskt fundera på vad de gör och varför. Det är viktigt att sjuksköterskestudenter också får arbeta i grupp under praktiken eftersom de i sin yrkesutövning kommer att arbeta i team och alla i teamet är viktiga i patientvården. Genom ”reflection in action” utvecklar en yrkesverksam person en känsla för hur hon skall handla i olika situationer. Konsten i yrkesutövandet kan endast utvecklas och fördjupas genom reflektion under själva handlandet och vidare reflektion av handlingen, som med fördel kan göras senare.

Ekebergh 2001 belyser att dagbokskrivande (loggbok) är en pedagogisk metod som inte enbart innebär skrivandet av berättelser, utan är en metod som betonar reflektion och tolkning av upplevelser och erfarenheter, vilka är centrala i lärandeprocessen. Studenterna berikas genom att använda dagböcker och loggböcker men det är sen viktigt att studenterna får en återkoppling på vad de har skrivit (Mogensen et. al. 2006). Eftersom det nu pågår ett projekt där man använder loggböcker och det är tänkt att utvidga detta projekt till flera avdelningar är det av stor vikt att veta vad studenterna och handledarna skriver i loggböckerna för att få en utvärdering på om loggbok är ett bra sätt att reflektera på.

Syfte

Syftet med studien var att undersöka vad sjuksköterskestudenter har reflekterat över samt vilka kommentarer de har fått under den verksamhetsförlagda utbildningen?

Frågeställning

Vilka reflektioner skriver sjuksköterskestudenter ned i sina loggböcker?

Vilka kommentarer har handledare skrivit ner i studenternas loggböcker?

Metod

För att kunna besvara syfte och frågeställningarna valde jag en kvalitativ metod. För att kunna få syftet besvarat undersökte jag studenternas loggböcker som sjuksköterskestudenter har använt under sin verksamhetsförlagda utbildning.

Det finns både kvantitativ forskning och kvalitativ forskning. Enligt Patel och Davisson (1994) används statistiska beräkningar vid kvantitativa metoder och när vi analyserar texter är det kopplat till kvalitativa metoder. Styrkan i en kvalitativ metod är att den visar totalsituationen i en helhetsbild (Patel och Davisson 1994) och gör möjlig en insikt för sociala processer och sammanhang. Man får en djupare förståelse av det man studerar. Det centrala i kvalitativ forskning är att den bygger på en analytisk skillnad mellan rent faktamässig och en värderingsmässig uppfattning av de fenomen vi fördjupar oss i. I den kvalitativa forskningen finns en grundsyn i att ta fast det unika i varje tanke eller händelse men i den kvantitativa ligger styrkan i att förklara olika företeelser genom statistiska uträkningar och man kan generalisera resultatet på ett annat sätt än vad som görs vid en kvalitativ studie (Holme och Solvang 1997).

Kvalitativ metod kan användas för att få svar på frågeställningar som berör analys av bland annat observationer, intervjuer och texter (Hartman 2004). Kvalitativ forskning har en uttalad önskan att få beskriva olika händelsernas handlingar och riktlinjer utifrån de studerande personernas eget perspektiv. Kvalitativ forskare har en strävan efter att komma lite längre än till en ren beskrivning och de vill ofta göra analyser av materialet samt sådan forskning får ofta stor uppmärksamhet på detaljer som framkommit (Bryman 1997). I en kvalitativ forskning bearbetas ofta olika texter och det materialet kan ibland vara mycket gediget och det kan ibland göra att analyserna blir besvärliga och kan ta en hel del tid (Patel och Davisson 1994).

Enligt Patel och Davisson (1994) är dagböcker en form av självrapportering som vi ber människor att skriva kring olika ämnen och intressen som vi är intresserade att få reda på. Däremot kan dokument vara något som människor skriver spontant för sig själv utan

avsikt att någon annan ska läsa. Dokument kan ha både för och nackdelar men det är viktigt att dokumenten passar in i den teoretiska ramen för den aktuella undersökningen. Av de som har skrivit personliga dokument är det viktigt att information är äkta och pålitlig. Personliga dokument är tillförlitliga informationskällor och eftersom det är *personliga* är materialet också subjektivt (Merriam 1994).

Urval

Urvalet var åtta sjuksköterskestudenters loggböcker från två olika medicinavdelningar på Akademiska sjukhuset. Det var alla sjuksköterskestudenter som gick sin verksamhetsförlagda utbildning under första perioden under vårterminen 2007 på dessa två avdelningar. Studenterna gick i termin 4 på sjuksköterskeprogrammet. Första perioden valdes för att det låg bra i tiden och för att jag ville begränsa materialet så att det skulle rymmas inom tiden för mitt examensarbete.

Genomförandet

Innan sjuksköterskestudenterna började på avdelningen fick de muntlig information om att det pågick ett projekt på avdelningen som bland annat skulle innebära att de skulle skriva i en loggbok samt att de skulle be om att få kommentarer från deras handledare varje dag. Sjuksköterskestudenterna blev sen tillfrågade efter avslutad verksamhetsförlagd utbildning om de kunde tänka sig att innehållet i deras loggböcker utvärderades i en uppsats. De blev också informerade om att det var frivilligt att delta i studien och alla sjuksköterskestudenter tackade ja till att vara med. Deras loggböcker samlades in samt kopierades för att sen återlämnas. Handledarna blev också tillfrågade om de kunde tänka sig att delta i en studie och att det var frivilligt. Alla handledare tackade också ja till att vara med.

Datainsamlingsmetod

Eftersom det pågick ett projekt på sjukhuset där det fanns loggböcker med så fann jag det av stort värde att granska vad som skrivits i dem. Det har framkommit att det skulle vara en bra metod att reflektera på (Ekenbergh 2001) och att studenterna skulle kunna få en sorts återkoppling på deras reflektioner (Mogensen et. al.2006). Datainsamlingen har bestått av åtta loggböcker (bilaga1). Loggböckerna var framtagna på Mälardalens högskola och har nu använts på Akademiska sjukhuset. Loggboken har ca 25 sidor, där studenterna kunde skriva allt på en och samma sida/dag. Studenterna skrev i sina loggböcker nästa varje dag under de fem veckor som de var på avdelningen. Sidorna var indelade i fyra olika avsnitt där studenterna kunde skriva under de tre första och handledaren kunde skriva under den fjärde.

- Vad har jag gjort idag
- Egen reflektioner

- Fortsatt planering
- Handledarens kommentarer

Frågeställning 1 besvaras med hjälp av de tre första punkterna och frågeställning 2 besvaras av den fjärde punkten.

Dataanalys

För att kunna analysera loggböckerna användes kvalitativ innehållsanalys. Jag valde denna metod pga. att jag ville analysera texterna och försöka få en helhet. Enligt Patel och Davisson (1994) används kvalitativa metoder när vi vill analysera olika texter och för att få en helhet av situationen. Den metod jag använt har varit den som Graneheim och Lundman (2004) har presenterat men jag har inte kondenserat de meningsbärande enheterna till mindre text pga. att meningarna redan var så kortfattade.

- Hela texten lästes igenom upprepade gånger för att få en känsla för en helhet.
- Meningsbärande enheter som innehöll relevant information för frågeställningarna plockades ut.
- De meningsbärande enheterna har sedan grupperats in i olika kategorier för att kunna återspegla det centrala i loggböckerna.
- Resultatet har sedan redovisats utifrån frågeställningarna och kategorier. (Graneheim och Lundman 2004, s106-107).

Alla loggböcker lästes igenom flera gånger för att jag skulle få en känsla av helhet. Det som har antecknats i loggböckerna var studenternas anteckningar/reflektioner och handledarnas kommentarer till studenterna. Anteckningar som studenterna/handledarna skrivit kan mycket väl vara till sin fördel och tillförlitliga om de är skrivna oberoende en studie (Merriam 1994). När jag analyserade materialet upptäckte jag att det fanns vissa återkommande meningsbärande enheter som innehöll information som passade in under frågeställningarna och dessa plockades ut. Jag har valt att gruppera in de meningsbärande enheterna under olika kategorier som framkom under arbetes gång. För att få med helheten och inte göra om texterna har jag valt att inte kondensera de meningsbärande enheterna till mindre text. I resultatet presenteras en sammanfattning av reflektioner och kommentarer under varje frågeställning samt kategori. För att belysa resultatet ytterligare har jag tagit med de reflektionerna och kommentarerna som bäst kunde förtydliga resultatet inom respektive kategori. Reflektionerna och kommentarerna har inte räknats men det har varit olika många under varje kategori.

Validitet och reliabilitet

Det är viktigt att varje undersökning har en så säker information som möjligt. Validitet innebär att kravet på forskningsmaterial ska vara relevant för problemformuleringen både vad gäller avgränsning och djup. Kravet på reliabilitet innebär att man kan lita på all data, trots forskningsmaterialets art (Hartman 2004). Här har jag valt att skriva ner allt ordagrant från loggböckerna. Sedan har jag mycket noggrant kondenserat de meningsbärande enheterna för att ta ut det som är relevant för frågeställningarna. I denna studie fick inte studenterna någon information om att det skulle göras någon uppsats på innehållet i loggböcker och därför har inte innehållet påverkats. Jag har haft en oberoende bedömare gällande att kategorisera en loggbok. Kategorierna jämfördes och det var bara små korrigeringar som behövdes göras. Enligt Patel och Davidsson (2003) finns det också en risk när man ska analysera texter där personer har uttryckt sig eftersom vi har olika svårt att formulera oss i skrift. I projektet var det inte meningen att studenterna/handledarna skulle skriva långa berättelser utan där skulle studenterna och handledarna bara lite kort skriva ner sina reflektioner samt kommentarer från dagen.

Etiska aspekter

Ingen patient kommer att beröras av studien varför heller inte forskningskommittén tillfrågades. Deltagarna i studien har informerats om studiens syfte och frågeställningar samt alla uppgifter har behandlats konfidentiellt. Studenterna och handledarna fick muntlig information om att deltagandet var frivilligt och kunde avbrytas om man inte ville vara med. Enligt Hartman (2004) bör forskaren inhämta ett godkännande av undersökningsdeltagarnas samtycke innan studien. För att deltagandet skulle vara frivilligt var det viktigt att det inte fanns något beroendeförhållande mellan mig och studenterna. Detta löste jag genom att jag hade slutat som deras lärare när de blev tillfrågade om att vara med i studien. Allt undersökningsmaterial avidentifierades och har behandlats och bevarats så att inte obehöriga kan ta del av innehållet. Materialet kommer att förstöras efter det har använts för sitt syfte. Deltagarnas individuella svar kan inte identifieras i den slutliga uppsatsen (Hartman 2004).

Resultat

Syftet i min studie var att undersöka vad sjuksköterskestudenter har reflekterat över samt vilka kommentarer de har fått under den verksamhetsförlagda utbildningen. Den slutliga sammanställningen har resulterat i fem olika kategorier vad gäller reflektioner som sjuksköterskestudenterna har skrivit ner. När det gäller handledarna framkom det sex olika kategorier. Kategorierna var nästan detsamma för bägge grupperna. Det fanns många reflektioner och kommentarer som var lika men handledarna har inte kommenterat lika mycket som studenterna har reflekterat. Resultatet presenteras under respektive frågeställning. Varje kategori presenteras mer utförligt i en sammanfattning

och efter det belyses de av reflektioner och kommentarer som studenterna och handledarna har skrivit i loggböckerna.

Vilka reflektioner skriver sjuksköterskestudenter ned i sina loggböcker?

I sammanställningen framkom fem olika kategorier. Meningarna i loggböckerna räknades inte men kategorin *planering* var den kategorin som förekom mest bland reflektionerna i loggböckerna. Minst fanns reflektioner om *omvårdnad*.

- Planering
- Självständighet
- Medicinsk teknisk
- Omvårdnad
- Sammanfattning av dagen

Planering

Under denna kategori framkom hur sjuksköterskestudenterna hade reflekterat över sin planering och hur de organiserade sin dag. Studenterna hade haft ansvar för en till två patienter under den verksamhetsförlagda utbildningen. Här framkom att sjuksköterskestudenterna hade reflekterat över att det varit svårt att organisera och det blev många spring ut och in till patienten. De hade svårt att få ett flyt på dagen samt svårt att komma ihåg allt. De ville också tänka igenom momenten innan de skulle utföra dem. Studenterna hade svårt att delegera ut olika arbetsuppgifter till undersköterskorna. De ville försöka att organisera sitt arbete bättre och ligga steget före samt de ville planera, arbeta systematiskt så inte lunchen blev sen.

"Det blev lite struligt när jag skulle ta hand om min patient så för att undvika det ska jag försöka organisera mig mera och strukturera upp mitt jobb"

"Bli bättre på att planera och lära sig vad som kan delegeras till undersköterskorna"

"En enda sak i planeringen gick fel sen fick allt planeras om"

"Planera dagens arbetet bättre och inte glömma bort patienten"

Självständighet

Här beskrivs hur studenten har reflekterat över självständighet och hur självständig studenten har känt sig. Här belyses också om studenten tar initiativ och ansvar för sina handlingar samt hur studenten har reflekterat över sin osäkerhet. De tyckte att arbetet blev roligare när de arbetade självständigt och det verkade vara något som de också eftersträvade att bli. Det vill också ta mer ansvar och initiativ. De ville hålla sig framme och se nya saker men det verkade också som om sjuksköterskestudenterna blev mer förvirrade/osäkra när det tillkom nya rutiner och när de skulle träffa nya patienter. En student var inte lika stressad som de andra på avdelningen och det oroadde henne pga. att

hon kanske inte hade förstått allt hon skulle göra. De ville tro på sig själva men de kände sig alltid lite snurriga när de varit borta ett par dagar. En student kände sig seg när hon fick byta sal och kände sig osäker med helt ”okända” patienter.

” Jätterolig kväll, kan bero på att jag har gjort mer självständigt arbete”

” Nya patienter som gör mig nervös men det släpper när vi träffades”

”Strulig dag men gjorde mycket självständigt”

”Det går sakta framåt, jag vill bli mer självständig och jag känner att jag är det lite mer för varje dag”

Medicinsk teknik

Här beskrivs hur studenterna har hanterat medicinsk teknisk utrustning. Inom denna kategori finns också läkemedelshandlingen, tabletter och infusioner samt hur de handskas med tex. perifer venkateter, blodprovstagning etc. Det framkom att sätta perifer ven kateter (PVK), var ett stort moment och det var något som många ville öva mera på. Medicinsk tekniska moment var mycket uppskattade och de ville gärna öva mera på att ta venprover och ta prover om tillfälle gavs. Någon student hade också fått sätta en urin kateter och tyckte att det varit roligt. Någon ville också ta prover ur en central venkateter (CVK). Det framkom att det var viktigt och att ha tid till att läsa i FASS samt att de hann lära sig patienternas mediciner. De tyckte också att tablettindelning tagit för lång tid. Några studenter hade reflekterat över läkemedelsräkning och att det var viktigt att kunna räkna dropptakten på infusionerna. De hade också reflekterat över aseptiken i samband med infusionsberedningar.

”Svettigt vid PVK sättning men skoj och lärorikt”

”Har satt dropp idag och det är alltid lärorikt”

”Jag får inte glömma bort klämman på CVK”

” Än nöjd med de instruktioner som jag har fått blodprovstagning”

Omvårdnad

Under denna kategori framkom det hur studenterna har reflekterat över kommunikation och bemötande av patienter/närstående samt hur de upplevt dokumentationen. Studenterna hade reflekterat över hur svårt och ovant det var att observera en svårt sjuk patient. De hade också reflekterat över att de tagit hand om morgonrutinerna och att det gått ganska bra samt tyckte att det var spännande att följa undersköterskans arbete. Det framkom att de ville kunna ge mer konkret information och att det var svårt att kommunicera med patienter. Några studenter ville ha mer träning i hur man kommunicerar och bemöter patienter/närstående. De ville sitta ner och samtala med patienten så fort det fanns tid. Studenterna tyckte att det kändes bra när de hade pratat men anhöriga men också att det var lätt att prata förbi patienterna. Detta med dokumentation verkade vara ett svårt moment som de flesta ville ha mera träning på och

lära sig mer om. Det framkom att de hade svårt att formulera sig och att man inte visste vad som skulle vara med. Det var en student som reflekterade hela tiden över det hon gjorde och vad som hon sen skulle dokumentera.

"Ta alla chanser till att observera och utföra omvårdnaden"

"Svårt att veta vad man ska säga till en ledsen patient men ibland behöver man kanske inte säga något speciellt bara lyssna"

"Prata ännu mer med anhöriga, glömmer lätt bort det"

"Tycker att epikrisskrivandet är jättesvårt, vet inte hur det ska vara"

"Fundera mera över vad som ska dokumenteras"

Sammanfattning av dagen

Under denna kategori har studenterna reflekterat över en helhetsbedömning av hur dagen hade varit. Här framkom att det varit lärorika och stressiga dagar samt att de lärde sig många nya spännande saker hela tiden. De tyckte att det varit full fart och intressant samt händelserika dagar. En student hade gjort en hel del missar som hon upplevde irriterande men på det hela hade dagen gått bra. Lugna dagar var uppskattade eftersom då hann studenten reflektera lite mer.

"För att vara första dagen så tycker jag att det gått bra"

"Dagen började stressigt då jag upptäckte att en av mina patienter skulle iväg på en undersökning redan kl. 8. Kände att jag inte riktigt hade koll på allt men dagen ordnade upp sig i alla fall."

"Har haft ansvar för två patienter och det har gått bra"

"Dagen gick bra och jag gjorde verkligen mitt bästa men allt gick inte som jag hade tänkt mig"

Vilka kommentarer har handledare skrivit ner i studenternas loggböcker?

I denna sammanställning framkom det sex olika kategorier. Meningarna i loggböckerna räknades inte men kategorin *medicinsk teknik* och *planering* var de kategorier som förekom mest i loggböckerna. De andra förekom ungefär lika mycket tillsammans. Det fanns inga negativa kommentarer från handledarna.

- Planering
- Självständighet
- Medicinsk teknik
- Omvårdnad
- Feedback
- Sammanfattning av dagen

Planering

Under denna kategori framkom handledarnas kommentarer om hur sjuksköterskestudenterna planerat och organiserat sin dag. Handledarna tyckte att sjuksköterskestudenterna klarade av att organisera och planera. De tyckte också att de skötte ronderna på ett mycket bra sätt och att de tog upp relevanta saker som berörde patienten. Studenterna klarade av att ha både en och två patienter på en dag. Det var någon student som till och med hade haft tre patienter. De hade också fått träna på samordning och prioritering mellan olika patienter. Handledarna hade kommenterat att studenterna varit flexibla och ställde om sig vid nya situationer men ibland hade det varit svårt att få ut rasten i tid. Studenterna hade också ibland haft svårt att delegera ut arbetsuppgifterna för att hinna med sitt arbete.

"Fortsätt att ta över alla uppgifter och planera/prioritera arbetet"

"Har fungerat utmärkt med tre patienter. Planerat de arbetsuppgifter som skulle göras under dagen. Mycket bra gjort"

" Du ska ha två patienter för att kunna träna på att lägga upp dagen"

" Jag vill att du informerar sin handledare om hur du ska planera din dag"

Självständighet

Här beskrivs handledarnas kommentarer över hur självständig sjuksköterskestudenten har varit. Enligt handledarna tog sjuksköterskestudenterna initiativ och ansvarade för sin egen inläring. En sjuksköterskestudent hade fått kommentaren att hon arbetade självständigt trots en rörig morgon. Studenterna verkar bli mer och mer självständiga ju längre tiden gick på avdelningen.

"Arbetar självständigt och prioriterar dina arbetsuppgifter bra"

"Tar mycket initiativ"

"Du är på rätt väg och blir mer och mer självständig"

" Du tar fullt ansvar för din patient och sköter det bra"

Medicinsk teknik

Här beskrivs hur handledarna har kommenterat sjuksköterskestudenternas sätt att hantera medicinsk teknisk utrustning. Hur de handskas med tex. perifer venkateter, blodprovstagning etc. Det framkom av kommentarerna att studenterna över lag var bra på att sätta PVK, hantera olika beredning och de hade bra hand om CVK. De hade också bra teknik vid perifera blodprovstagningar och de frågade när det behövdes. Handledarna tyckte att studenterna lärde sig snabbt och att de var noggranna när de skulle ta blodprover. De hade också kommenterat att de var duktiga på läkemedelsräkning. Det fanns några handledare som tyckte att de behövde öva mera på att ta blodprover.

""Lär sig snabbt och har bra handlag vid beredningar"

"Tagit ven prover och lyckats på andra försöket bra att inte ge upp på en gång. Bra teknik kanske något försiktigt stick"

" Du är bra på att hantera CVK och blodprovstagning"

" PVK-sättning är ingenting att haka upp sig på när patienten är svårstucken"

Omvårdnad

Under denna kategori framkom det hur handledarna har kommenterat studenternas kommunikation och bemötande av patienter/närstående. Här finns det också med hur handledarna har kommenterat omvårdnaden och dokumentationen som studenterna hade utfört. Handledarna kommenterade att studenterna hade lätt för att prata med patienterna och de fick en bra patientkontakt samt att de hade tagit reda på bra information om patienten. Studenterna hade också ett bra bemötande men det fanns inga kommentarer om hur studenterna gett information till patient/närstående. Det fanns några kommentarer om själva omvårdnaden och där belyste handledarna att studenterna hade varit duktiga på omvårdnaden.

Enlig handledarna verkade dokumentationen gått bra trots att sjuksköterskestudenterna tyckte att momentet varit svårt och ville träna mer. De klarade av inskrivningar och kan dokumentera i den elektroniska patientjournalen. De dokumenterade kortfattat och enkelt. En handledare hade kommenterat att det vore bra om att studenten övade på att dokumentera.

"Professionellt bemötande av patient och närstående"

"Du har inga problem med patientbemötandet"

" Du var duktig på omvårdnad idag"

" "Mycket fin kontakt med patienten, bra omvårdnad"

"Bra på att dokumentera trots att du kanske upplever det svårt .

"Bra att du övar på dokumentationen"

Feedback

Under denna kategori framkom beröm som sjuksköterskestudenterna hade fått av sina handledare samt konstruktiv kritik. Handledarna hade berömt studenterna en hel del.

De tyckte att de hade varit duktiga och varit bra på att samarbeta. Handledarna hade beskrivit att de gett ett säkert och lugnt intryck samt att de hade en bra samarbetsförmåga. De tyckte också att de varit självgående och pålitliga. Studenterna var också intresserade, ansvarfulla och de frågade när det var något som de undrade över. Handledarna hade uppfattat studenterna som nyfikna och lättlärd samt att de varit orädda. En hade kommenterat bland annat att studenten skulle läsa på om mediciner, sjukdomar etc. Handledarna hade också gett tips om att de skulle träna på de små detaljerna och att studenterna skulle våga lita mer på sig själva samt att inte vara rädd att

ta egna patienter. Handledarna ville att studenterna skulle ha kom ihåg lappar för injektioner och blodtryck. Det var någon student som handledaren ville skulle ta det lite lugnare inne hos patienten. De fick också feedback på att träna mera på att prioritera vad som var viktigt just nu. I kommentarerna kom det också fram att de ville att studenterna skulle läsa på mer om blodtransfusioner, patienternas mediciner och att de skulle fråga undersköterskan för att få ytterligare information om patienten.

"Mycket självgående och pålitlig"

"Var inte rädd att ta egna patienter"

"Tänk på att du ska ta upp väsentliga saker på rondan"

"Du har bra struktur och du behöver bara jobba på som du gör"

"Du har fått beröm av anhöriga att de känner sig trygga med dig"

Sammanfattning av dagen

Under denna kategori har handledarna kommenterat en helhetsbedömning av hur dagen har varit för studenten. Kommentarna har varit mycket positiva och de tyckte att studenterna hade haft kontroll över situationen samt att de hade fått ihop dagen trots att den ibland varit lite rörigt och stressigt. Handledarna tyckte att studenterna hade haft full kontroll över dagen och en handledare har kommenterat att studenten har skött sina patienter på ett mycket bra sätt.

"Gått mycket bra idag"

"Har varit en stressig dag med mycket olika moment. Fixade det helt ok"

"Strulig dag men det har gått bra ändå"

"Du har tagit hand om din patient på ett mycket bra sätt"

Diskussion

Metoddiskussion

Jag har valt en kvalitativ metod för att få syftet besvarat. Som datainsamlingsmetod har jag valt att granska sjuksköterskestudenters loggböcker som har använts under den verksamhetsförlagda utbildningen. Metoden passade bra för att få svar på mitt syfte och frågeställningar. Antalet loggböcker begränsades till åtta och till första perioden på den verksamhetsförlagda utbildningen. Detta för att begränsa materialet samt att det skulle rymmas inom mitt examensarbete men det har trots begränsningen blivit ett stort

material att analysera. För att få en spridning på kommentarerna valde jag att ta med två olika medicinavdelningar.

Innehållet i loggböckerna kan påverkas beroende på om man vet om att innehållet ska analyseras och detta löste jag genom att inte berätta något om undersökningen förrän den verksamhetsförlagda utbildningen var avslutad. Enligt Merriam (1994) är det viktigt att informationen är tillförlitlig och det blir den om den är skriven oberoende en studie. Om studenten har haft några stressiga dagar på avdelningen kan det säkert ha påverkat innehållet i loggböckerna. Studenterna har då haft kort tid på sig att reflektera och handledarna har också haft kort tid på sig till att kommentera. Jag är medveten om att det kan ha varit stressigt och att studenterna kan ha skrivit lite ytliga anteckningar men jag var intresserad av att få fram vilka reflektioner som studenterna har skrivit ner och vilka kommentarer som de har fått av sina handledare trots eventuell stress. Det som har antecknats i loggböckerna är studenternas anteckningar och handledarnas kommentarer till studenterna. Enligt Patel och Davidsson (2003) finns det också en risk när man ska analysera texter eftersom vi människor har olika svårt att formulera oss i skrift. I projektet var det inte meningen att studenterna och handledarna skulle skriva långa berättelser utan här skulle studenterna samt handledarna bara lite kort skriva ner sina reflektioner/kommentarer från dagen.

Vid analysen lästes texterna upprepade gånger för att jag skulle få en känsla av vad allt handlade om. Det var mycket text men det var lätt att plocka ut de meningsbärande enheterna eftersom det bara var reflektioner och kommentarer jag ville ha. Det som var svårast var att gruppera in de meningsbärande enheterna i olika kategorier pga. att det var ett stort material och många hade skrivit mycket varierande/lika reflektioner samt kommentarer. Patel och Davisson (1994) belyser också att materialet i kvalitativ forskning kan vara mycket gediget och att det ibland kan göra att analyserna blir besvärliga och att det kan ta en hel del tid. För att öka reliabiliteten i uppsatsen bad jag en oberoende bedömare att kategorisera en loggbok. Kategorierna jämfördes sedan och det var bara små korrigeringar som behövdes göras. Jag har också valt att presentera en del av resultatet i sin helhet utan att göra om meningarna.

Resultatdiskussion

Syftet med studien var att undersöka vad sjuksköterskestudenter har reflekterat över samt vilka kommentarer de har fått under den verksamhetsförlagda utbildningen. Studenternas loggböcker har granskats och enligt Ekebergh (2001) är skrivandet en metod som kan betona reflektioner att det är viktigt att studenterna får en återkoppling på vad de har skrivit (Mogensen et al. 2006). I denna studie framkom det kommentarer på studenternas reflektioner men kommentarerna har inte alltid varit så långa och har heller inte varit heltäckande på alla reflektioner som studenterna har skrivit. Om det har berott på en hög arbetsbelastning på avdelningen, kan vara svårt att bedöma men det framkom av några kommentarer att arbetet har varit stressigt. Sen var kategorierna

nästan detsamma för bägge grupperna och det kan bero på att handledarna kommenterat de reflektioner som studenterna har skrivit.

I studien framkom det att sjuksköterskestudenterna reflekterat mycket om och runt planeringen av dagen. Studenterna har haft ansvar för en till två patienter under den verksamhetsförlagda utbildningen. Det framkom att sjuksköterskestudenterna ville organisera upp sitt arbete bättre och ligga steget före samt att de tyckte också att det var svårt att delegera ut olika arbetsuppgifter. Att lära ut hur man ska organisera sitt arbete är heller inte lätt för trots att jag själv har arbetat som sjuksköterska i många år spricker min planering ganska ofta under en dag. Denna kunskap är också viktig att lära ut så att studenterna lär sig att planeringen ständigt förändras under ett arbetspass. Här gäller det att kunna förmedla till studenterna hur de ska prioritera och organisera sitt arbete på ett bra sätt. Enligt Illeris (2001) är det viktigt att läraren tar hänsyn till vad studenten redan vet och vad de vill veta. Det framkom av handledarnas kommentarer att sjuksköterskestudenterna klarat av att organisera och planera sin dag. De har arbetat systematiskt men de behövde också träna mera på att prioritera sitt arbete.

Studenten har också reflekterat över självständighet och över sin osäkerhet. Studenterna tyckte att arbetet blev roligare när de fick arbeta självständigt och det verkar vara något som de eftersträvade att bli. De kunde också känna sig förvirrade/osäkra när det tillkom nya rutiner och när de skulle träffa nya patienter. Här är det viktigt att vi som handledare ger studenterna en trygghet så att de inte känner sig osäkra och enligt Ekebergh (2001) har studenterna svårare att förstå ny kunskap om de upplever sig osäkra. Hon belyser också att förmedla en trygghet och att bekräfta studenten är viktigt för självkänslan. Löfmark och Wikblad (2001) beskriver att underlättande faktorer för lärande är att ta ansvar och att få känna sig självständig. Maltén (1997) belyser också detta med att studenterna måste ta ansvar för sitt eget lärande. Något som kan begränsa studenterna är deras egen svaghet och att de har en känsla av otillräcklighet samt har svårt att ta initiativ (Löfmark och Wikblad 2001).

Studenterna har reflekterat en hel del om självständighet och de har också arbetat en del självständigt. Handledarna har kommenterat att sjuksköterskestudenterna arbetat självständigt och att de tar initiativ samt tar ansvar för sin inläring. De har också upplevt att studenterna blir mer och mer självständiga ju längre tiden gick på avdelningen. Cope et al. (2000) betonar att handledaren är en viktig person för att få studenterna att bli självständiga och här är det angeläget att handledaren efterhand tonar ner sin roll och drar sig tillbaka. Det kan annars finnas en risk att studenterna inte blir självständiga. Här kan jag själv känna att detta kan vara svårt att lära handledarna eftersom de också har ansvaret för studenten och eftersom det ser ut som det gör på våra sjukhus med korta vårdtider, stor personalomsättning samt mycket stress. Det kan då vara mycket lättare att ha kvar modellinläring för då kan sjuksköterskan arbeta på utan att behöva ta tiden till reflektioner men enligt Plazer (2000) är det viktigt att handledarna ger studenterna ett fritt spelrum för att de ska ha en upptäckarglädje samt också få tid till reflektion.

Dokumentationen verkar vara ett svårt moment som de flesta vill ha mera träning på. Enligt Maltén (1997) är det viktigt att vi sjuksköterskor ger sjuksköterskestudenterna en optimal utvecklingsmöjlighet och att utforma undervisningen så att studenterna kan ta in den kunskap som de behöver. Kan det vara så att sjuksköterskorna i verksamheten upplever dokumentationen som svår och därför upplever studenterna att det är svårt och vill lära sig mer? Studenterna har heller inte fått så mycket undervisning om dokumentation och det kan också vara en av anledningarna till att de har tyckt att det har varit svårt. Trots detta har handledarna kommenterat att studenterna varit bra på att dokumentera men att några behöver lite mer träning. Löfmark och Wikblad (2001) lyfter också fram att bristande tillit från handledaren, bristande kontinuitet kan vara ett hinder för att studenten ska lära sig. I denna studie framkom det ingenting om att det fanns bristande tillit för handledarna men studenterna har haft en del olika handledare. Detta kan ha bidragit till att studenterna har fått brister i sin inlärningsprocess och det är därför som de har tyckt att bland annat dokumentationen varit svår.

Studenterna har reflekterat över hur de handskas med t.ex. perifer venkateter och att sätta PVK, var ett stort moment i studenternas dag. De har också reflekterat över läkemedelshanteringen, tabletter, infusioner och att det var viktigt att läsa i FASS samt att de tyckte att det var viktigt att lära sig patienternas mediciner. Det framkom av handledarna att sjuksköterskestudenterna överlag var bra på att sätta PVK och hantera olika beredning samt att de var duktiga på läkemedelsräkning. Marton och Booth (2000) belyser också att kunskap äger man inte förrän man använder den. I denna studie framkom det flera reflektioner om att hantera medicinsk teknik än om omvårdnad. Bland reflektioner om omvårdnad fanns det mest reflektioner om att studenterna ville lära sig att observera patienten. Jorfelt (2004) beskriver bland annat i sin studie att många ser omvårdnaden som underordnad medicinsk teknisk kunskap men att omvårdnadsvetenskap kan bidra till att den medicinska behandlingen blir bättre. Det framkom få kommentarer om att sjuksköterskestudenterna var duktiga på patientomvårdnad. Om detta är ett tecken på att studenterna och handledarna ser omvårdnaden som underordnad medicinsk teknisk kunskap har jag svårt att bedöma men det skulle kunna vara så. Det är kanske lättare att reflektera och kommentera medicinsk teknisk kunskap än vad det är att reflektera samt kommentera omvårdnad. Enligt Löfmark och Wikbald (2001) är det viktigt att studenterna får feedback för det underlättar inläringen och i denna studie framkom det en del konstruktiv feedback som att studenterna ska läsa på om blodtransfusioner. De har gett tips som t.ex. att de ska träna på de små detaljerna. De har också fått tips på att de ska våga lita på sig själv. Här är det viktigt att vi tänker på att ge feedback som ibland kan vara lätt att glömma bort när det är mycket att göra och det är inte alltid lätt att ge konstruktiv kritik. I denna studie förekom det ingen negativ kritik utan handledarna har gett beröm och konstruktiv kritik.

Att kommunicera och bemöta patient/ närstående upplevde många sjuksköterskestudenter vara svårt och ville ha mer träning. Det framkom att handledarna tyckte att studenterna kommunicerade på ett bra sätt och hade ett gott bemötande. På det flesta områdena tyckte studenterna att de behövde mera träning men

ofta har handledaren kommenterat att det ändå har fungerat bra. Kan studenterna ha för höga krav på sig själva? Det kan också hänga ihop med det som Linder (1999) beskriver att studenterna kan känna sig osäkra pga. att de har fått byta handledare flera gånger och de kan då ha fått en känsla av osäkerhet som kan leda till att de har svårt att ta initiativ. Detta kan då i förlängningen leda till att de inte har fått känna sig trygga och har heller inte fått träna som de har behövt vilket då kan leda till att de inte känner sig tillräckligt ”duktiga”.

Studenterna har reflekterat över en helhetsbedömning av hur dagen har varit. Det framkom att det varit lärorika och stressiga dagar samt att de lärde sig många nya spännande saker hela tiden. Trots att några dagar har varit stressiga verkar det som om att studenterna har tyckt att det varit roligt och intressant. Att studenterna har känt av stressen på avdelningarna trots att de bara har haft en till två patienter var intressant. Har då handledarens stress påverkat studenten? Studenterna lyfter också fram att en lugnare dag kan leda till att de hinner tänka efter. Enligt Ekebergh (2001) sätter reflektionen igång den inre aktiviteten hos studenterna och de får en djupare förståelse för vårdandet. Reflektioner sätter också igång en inre process som ständigt pågår hos studenten. Handledarna har också gjort en helhetsbedömning av hur dagen har varit för studenten. Kommenterarna har varit mycket positiva och de har tyckt att studenten har haft kontroll över situationen och att de har fått ihop dagen trots att det ibland varit lite rörigt.

Fortsatt forskning

Det skulle vara intressant att undersöka vad sjuksköterskestudenter tycker om att skriva i loggböckerna. Tycker de att loggböcker är ett bra sätt att reflektera på? Det skulle också vara intressant att undersöka hur studenterna lär sig när de reflekterar i sin loggbok. Hur uppfattar handledarna detta med att kommentera i loggböcker? Om handledarna uppfattar att det är någon skillnad mellan den traditionella modellen (modellinläring) jämfört med handledningsmodellen (studentsal /patientfokuserad handledningsmodell).

Referenser

- Andersson, M. (1992). Introduktion i sjuksköterskeyrket. Introduktionsprogram för nyutexaminerade sjuksköterskor. Projektarbete, Personalpolitiska avdelningen, Uppsala.
- Antonsson,A-C och Sandström, B .(2000). Reflektion kärna i omvårdnadshandledning. *Vård i Norden*. 20 (4) 38-41.
- Benner, P., Tanner, C A., och Chesla, C A. (1999). *Expertkunnande i omvårdnad omsorg, klinisk bedömning och etik*. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman,A. (1997). *Kvantitet och kvalitet I samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur
- Cope,P.,Cuthbertson,P.,Stoddart,B .(2000). Situated learning in the clinical placement. *Journal of Advanced Nursing*,31 (4), 850-856.
- Daly,W. (2002). Helping students to learn in the clinical environment. *Nursing Times*,98 (39) 34-35
- Ekenbergh,M. (2001). *Tillägandet av vårdvetenskaplig kunskap. Reflexionens betydelse för lärandet. Doktorsavhandling*. Åbo akademis förlag, Åbo.
- Ellstöm,P-E. (1992). Kompetens, utbildning och lärande i arbetslivet. Problem, begrepp och teoretiska perspektiv. Stockholm:publica.
- Egidius,H .(2000). *Pedagogik för 2000-talet Del 1 och 2*. Stockholm: Natur och Kultur
- Fuglestad,L. (1999). *Pedagogiska processer: Empati, teori, metod*. Lund, Studentlitteratur
- Glinsvard,B.(1996). *Pedagogik och omvårdnad*. Lund: Studentlitteratur.
- Graneheim,U.H.,Lundman,B. (2004) Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measurers to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2), 105-112.
- Granum,V .(1993). *Praktikundervisning I sjuksköterskutbildningen –handledning och kunskapsfocusering*. Lund: Studentlitteratur.
- Halvorsson, M., och Johansson, I. (2000). Att ge och ta emot bekräftelser. En studie av bekräftelse i processorienterad handledning i vårdarbetet. *Vård i Norden* 2000;20 (1);9-14
- Hartman,S .(2004). *Skrivhandledning för examensarbeten och rapporter*. Natur och Kultur, Falun
- Hede,G. (2006). En utvärdering av de kliniska delarna av vårdutbildningar vid Uppsala universitet. IPF, Uppsala
- Holme,I,M,. Solvang,B,K (1997).*Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund, Studentlitteratur

- Hård af Segerstad, H., Klasson, Tebelius. (1996). *Vuxenpedagogik: att iscensätta vuxnas lärande*. Lund, Studentlitteratur
- Illeris, K.(2001). *Lärandet i mötet mellan Piaget, Freund och Marx*. Lund: Studentlitteratur
- Jorfeld,I. (2004). *Att utbilda sig till sjuksköterska. Ett genusperspektiv på lärarens och studentens beskrivning av utbildningen* Avhandling. Stockholms högskola.
- Kennedy-Olsson,B.(1995).*Praktik i fokus. Sjuksköterskors och studenters samspel och kompetensutveckling i klinisk praktik*. Lund: Studentlitteratur
- Laurits Fuglestad,O.(1999). *Pedagogiska processer*. Lund: Studentlitteratur
- Lauvås, P.Handal, G. (2001). *Handledning och praktisk yrkestheori*. Lund: Studentlitteratur.
- Lejsgaard Christensen,S.Huus Jensen, B.(2004). *Didaktik och patientundervisning*. Lund: Studentlitteratur
- Liimatainen, K, Poskiparta..M.,Karhila,P. Sjögren,A.(2001). The development of reflective learning in the context of health counselling and health promotion during nurse education. *Journal of Advanced Nursing*, 34 (5), 648-658.
- Linder, K. (1999). *Perspektiv i utbildningen. Hur en grupp studenter uppfattning av sjuksköterskans yrke förändras under tre år av utbildning*. Doktorsavhandling, Lund universitet.
- Löfmark, A., Wikblad,K.(2001). Facilitating and obstructing factors for development of learning in clinical practise: a student perspective. *Journal of Advanced Nursing*, 34 (1), 43-50
- Maltén,A. (1997). *Pedagogiska frågeställningar?* Lund: Studentlitteratur.
- Marton, F.,Booth, S. (2000). *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Merriam,S,B (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund:Studentlitteratur
- Mogensen,E.Thorell Ekstrand,I.Löfmark,A. (2006). *Klinisk utbildning i högskolan - perspektiv och utveckling*. Lund: .Studentlitteratur
- Patel,R., Davidsson,B.(1994). *Forskningsmetodikens grunder, Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Pettersson,B,O.,Vahlne,L.(1997). *Handledning- ett vårdpedagogiskt verktyg*. Lund: Studentlitteratur
- Pilhammar-Andersson, E. (1997). *Handledning av sjuksköterskestuderande i klinisk praktik*. ACTA Universitet Göteborg Pp166.
- Platzer, H., Blake,D., Ashford, D. (2000). An evaluation of process and outcomes from learning through reflective practice groups on a post-registration nursing course. *Journal of Advanced Nursing*, 31 (3), 689-695.
- Severinsson, E & Rahm Hallberg, I. (1996). Clinical Supervisors' view of their leadership in the clinical supervision process within nursing care. *Journal of advanced nursing*, 24 (1) 151-161.

Shields,E .(1994). Reflection and learning in student nurses. *Nurse Education Today*.
15, 452-458.

Tedenljung,D. (red) .(2001). *Pedagogisk med arbetslivsinriktning*. Lund:
Studentlitteratur.

Öhman, B. (2003) *Sjuksköterskors patientundervisning*. Akademisk avhandling
Stockholm: HLS förlag (184 sid.)

Bilaga 1

Loggboken

Vad har jag gjort idag?

Egna reflektioner

Fortsatt planering

Handledarens kommentarer

Lärarhögskolan i Stockholm

Besöksadress: Konradsbergsgatan 5A
Postadress: Box 34103, 100 26 Stockholm
Telefon: 08-737 55 00
www.lararhogskolan.se

